

conservateurs et les ethnologues des Instituts pour la Protection des Monuments Culturels des différentes Républiques, des Musées ethnographiques et complexes, les représentants des Universités et de quelques autres institutions et organismes intéressés au sujet. Le but de la délibération était de revoir, d'un oeil critique, l'activité développée, jusque-là, et de chercher des possibilités nouvelles pour rendre plus efficace la protection.

Au programme de la délibération figuraient plusieurs communications et conférences, traitant en partie des questions de principe et concernant la protection des monuments ethnographiques, ou parlant, en partie, de l'activité ou des problèmes des différentes institutions aux différentes Républiques.

Après la discussion, une commission spéciale fut chargée de formuler les résolutions, invitant les Instituts de Protection des Monuments Culturels à développer des soins plus intenses, une initiative plus vivace, une organisation plus parfaite, à faciliter l'emploi de moyens financiers plus considérables et à procéder à la recherche de possibilités réelles pour la protection des monuments ethnographiques.

O DELU ETNOGRAFSKEGA ODDELKA MESTNEGA MUZEJA V KRANJU (1959—1960)

Anka Novak

Etnografski oddelek Mestnega muzeja v Kranju je bil ustanovljen leta 1956. Takrat je dobil muzej svojega prvega kustosa-etnografa. Etnografska zbirka, ki je obsegala v začetku predvsem predmete ljudskoumetnostnega značaja (ljudska plastika, slike na steklo, panjske končnice), se je od tlej naglo dopolnjevala in bogatila. Sploh so prva leta obstoja etnografskega oddelka v znamenju nabiranja predmetov ter v znamenju evidentiranja spomeniških objektov na terenu. Plod tega dela je lepo število (nad tisoč sto) etnografskih predmetov, vpisanih v inventarni knjigi, dalje urejena fototeka, ki obsega nad 1500 kontaktnih kopij, kartoteka spomeniško pomembnih ljudskih zgradb in kartoteka skrinj.

Mestni muzej v Kranju je skupno z okrajno spomeniško komisijo izdelal načrt, da topografsko prouči posamezna naselja oziroma skupine naselij v zaključenem območju. Tako je bilo terensko delo etnografskega oddelka v zadnjih dveh letih usmerjeno v gornjo Savsko dolino, ki naj bi bila kot prva raziskana po tem načrtu. Leta 1959 se je dvočlanska ekipa mudila štirinajst dni v Ratečah in Podkorenem, naslednje leto prav toliko časa na Dovjem in v Mojstrani, letošnji načrt pa obsega nadaljevanje dela tam gori.

Plod teh terenskih akcij so deloma občasne razstave, ki jih v ciklu Kulturni spomeniki na Gorenjskem prireja Mestni muzej v Kranju. Doslej so bile prirejene tri take razstave. Prvi dve sta bili topografskega značaja, prikazovali sta poleg etnografskih tudi umetnostne in kulturno-zgodovinske zanimivosti Rateč in Podkorena. V avgustu lanskega leta pa je bila v zgornjih prostorih Mestnega muzeja urejena samostojna etnografska razstava, ki je prikazovala gradivo iz Mojstrane in Dovjega.

Med predmeti, ki smo jih pridobili za muzej, in med fotografsko evidentiranimi predmeti je omeniti na prvem mestu posamezne dele notranje hišne opreme. Poslikano pohištvo tega visokoalpskega kota Gorenjske kaže neke svojevrstne lastnosti domačih slikarskih delavnic. Doslej so znani v tem kotu štirje ljudski slikarji: Janez Kajžnik in Janez Horvat iz Podkorena, njegov sin Martin Horvat, ki je delal v Kranjski gori (por Mauarčk), v Mojstrani pa je imel svojo slikarsko delavnico Šrajev samouk. Lepa pridobitev so štiri kompletne poslikane postelje in dve poslikani posteljni končnici, dalje poslikana skrinja z letnico 1693, skrinja iz 18. stoletja (njena dekorativnost

je izražena v arhitekturi fasade), poslikane zibke in rezljani stoli. Med evidentiranimi zanimivostmi sodi na prvo mesto skrinja za žito z letnico 1632 z Dovjega ter poslikana vrata v hišah in kamrah na Dovjem in v Mojstrani.

Ostali predmeti, nabrani v gornji Savski dolini po svoji pomembnosti prav nič ne zaostajajo za prvimi. Lepo število posod iz črne keramike, ki je prišla v te kraje s sosednje Koroške, lepo osvetljuje trgovske zveze, ki so jih v preteklosti vzdrževali ti kraji s Koroško, še posebej pa je ta keramika zanimiva zaradi svojevrstne ornamentike na dnu posod »watlc«, ki so jih rabili za peko velikonočnih kolačev. Pozornost vzbujajo tudi preslice iz Rateč in Podkorena, ki se tako po obliki kot po načinu okraševanja zelo ločijo od drugih preslic na Gorenjskem. Dragocena pridobitev za našo zbirko so gorenjske ljudske vezenine (peče, rjuhe, blazine) ter kompletna ženska noša iz Rateč. Kot posebnost značilnih gorenjskih ročnih del je omeniti rjuhe in blazine »wajšne« iz Rateč in Podkorena; rjuhe in blazine imajo kot okras všite, navadno okrog 6 cm široke rdeče trakove, vezene v tehniki tkaničenja. Za take rjuhe poznajo v Ratečah izraz »rjuhe z rebalnic«, Podkorenom pa jim pravijo »limaste rjuhe«.

Razen lepega števila novo nabranih predmetov so plod teh terenskih akcij tudi številne fotodokumentacije ter bolj ali manj izčrpani zapiski iz ljudskega življenja. Zadovoljivo je zapisano gradivo za posamezne panoge ljudskega gospodarstva. Posebno so zanimivi zapiski o živinoreji, ki pomeni še danes poleg gozdarstva osnovno vejo kmečkega gospodarstva v teh krajih. V zvezi z ovčerejo, ki je imela važno mesto v domačem gospodarstvu in ki se je v znatni meri ohranila tod prav do današnjih dni, je bilo popisano domače mlekarstvo in sirarstvo ter predelava volne. Izrazito živinorejski značaj teh krajev se deloma zrcali tudi v stari domači prehrani. Nekatere zvrsti stare domače dejavnosti in obrti še danes živé. Tako Podkorenom še danes živi coklar, ki mu pozimi nikoli ne zmanjka naročil za nove cokle, domače platnarstvo je tudi še dandanes dovolj živa oblika domače dejavnosti Podkorenom, posebno pa na Dovjem, kjer še vedno sejejo lan. Zunaj vasi imajo Dovžani skupno sušilno jamo in ob njej kole za pritrjevanje trlic. Zanimive podatke nudijo tudi zapisi o ljudskem prometu ter zapiski iz ljudske socialne in duhovne kulture. Tako je bilo v Ratečah in Podkorenom zapisanih več alpskih poskočnic, ki jih Strekelj še ne pozna, razen tega pa tudi več variant k Strekljevim pesmim.

Ljudsko stavbarstvo, predvsem hišo, je z gledišča datacije raziskoval umetnostni zgodovinar in pri tem ugotovil v Ratečah in Podkorenom 11 v osnovi gotskih hiš. Pozorno smo proučevali tudi gospodarske stavbe doma, pa tudi po planinah in rovtih. Ker nismo imeli tehničnega risarja, smo se omejili za zdaj le na fotografsko dokumentiranje, v prihodnjem letu pa bo to dokumentarno gradivo dopolnjeno še z risbami in tlorisi.

Ko bo delo v gornji Savski dolini zaključeno, bo vse to terensko gradivo objavljeno v biltenu, ki ga bo v prihodnosti začel izdajati Mesnti muzej v Kranju.

Etnografski oddelek opravlja svojo vzgojno nalogo ne le z razstavami, ampak tudi s predavanji, katerih namen je, posredovati svoje delo širši javnosti in ji privzgojiti pravi odnos do etnografije. Tako so bila v preteklem letu v okviru delavske univerze organizirana štiri predavanja o etnografiji Gorenjske. S šolami etnografski oddelek še ni navezal tesnejšega sodelovanja, čeprav so bili prvi koraki v tej smeri že storjeni.

Ob koncu ne moremo mimo internih problemov, ki tarejo naš muzej. Sistem občasnih razstav, ki se nam vsiljujejo zaradi nepovoljnih razmer, je edini način, da pokažemo bogatno gradivo posameznih zbirk, ki bi sicer ostalo skrito za depojskimi vrati. Tako vsi težko čakamo na nove prostore, ki bi nam omogočili ureditev stalnih zbirk. Z zadovoljstvom smemo napovedati, da bo v novo urejenem muzeju etnografija zavzemala eno vodilnih mest.

Résumé

SUR L'ACTIVITÉ ETHNOGRAPHIQUE DU MUSÉE MUNICIPAL DE KRANJ

Dans le présent compte-rendu, l'auteur donne un précis de l'activité du département ethnographique du Musée Municipal de Kranj, dans les années 1959—1960. Il présente, d'une manière plus détaillée, les enquêtes de campagne dans la Vallée Supérieure de la Save. Enfin, il mentionne les projets internes et les problèmes de son Musée.

ETNOGRAFSKO DELO MESTNEGA MUZEJA V CELJU

V LETIH 1958—1960

Milena Moškon

V letu 1958 je Mestni muzej v Celju reorganiziral svoje delo na terenu. Pri raziskovanju ni več sodelovala ekipa prejšnjih let. Do spremembe je prišlo zaradi izredno hribovitega terena, kjer nikakor ni bilo mogoče ustvariti stalnega središča z vsem potrebnim in pa zaradi sodelovanja Glasbeno narodopisnega inštituta. Tako je dr. Valens Vodusek, ravnatelj imenovanega inštituta, posnel na magnetofonski trak vse pesništvo in pripovedništvo. Zato sta za proučevanje ostali na razpolago zlasti materialna kultura in ljudska umetnost. Važna pa je bila, posebej še za tehnično dokumentacijo, pridobitev risarja, stud. arh. Mirka Kazela, ki je s kustosom Mileno Moškon poleg drugega opravil važno nalogo na področju ljudske arhitekture. Sodelovala sta še Jurij Vreže z dr. Voduskom pa Breda Krča, stud. etnologije.

Časovno je delo zajelo mesec julij in del avgusta.

Obdelano je bilo območje od Luč, preko planine Grohata, Podolševe, Matkovega kota, Logarske doline, Robanovega kota in Podvolovljeka vse do Sv. Lenarta nad Gornjim gradom. Pri tem so bile zajete kmetije-samine, ki so po svoji legi najvišje v Sloveniji (Bukovnik v Podolševi, Knez v Robanovem kotu) in druge.

Za proučevanje ljudske arhitekture ima svoj pomen odkritje lesene hiše v Podvolovljeku z letnico 1652. Dokumentacija je bila izvedena izredno natančno, kajti hiša je bila tik pred modernizacijo. Poleg tega je bilo registriranih več starih hiš, kašt, marofov in čebelnjakov.

Obdelano je bilo poljedelstvo, planšarstvo na Grohatu in delu Velike planine, ki sega na celjsko območje.

Zabeležili smo 11 novih votivnih podob, kamnite ljudske nagrobnike v Solčavi z napisom in reliefnim figuralnim dekorjem, lepe kovane mreže, več primerkov stenske slikarije na zunanjščinah hiš in znamenj.

Od predmetov smo zbrali 57 panjskih končnic in 50 drugih predmetov.

Naredili smo 75 tehničnih risb, 211 črno-belih in 37 barvnih fotoposnetkov (stenska slikarija in votivne podobe).

Dr. Valens Vodusek je posnel na magnetofonski trak nad 200 pesmi, več pravljič, rekov in pregovorov. Mestni muzej v Celju je presnel 2 magnetofonska trakova najznačilnejših primerkov.

Leta 1959 so pri delu na terenu sodelovali: Eva Malnarič, stud. umetn. zgodovine, Jelka Jerala, stud. geografije, Milan Žepič, stud. arh. in Milena Moškon.

Delo je bilo zaradi napora, ki so ga zahtevali hriboviti kraji, razdeljeno v dve obdobji, in sicer v julij in avgust.

Obdelali smo Ljubno z okolico (Primož, Rastke, Planina, Ter, Okonina, Grušovlje, Savina) in vas Svetina nad Celjem.